

**NARODOWY
BANK
POLSKI**

**KOMISJA
NADZORU
BANKOWEGO**

Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego

REKOMENDACJA C

dotycząca

zarządzania ryzykiem koncentracji zaangażowań

Tekst zaktualizowany

Warszawa, 2002 r.

I. WSTĘP

Poniższa rekomendacja zastąpiła „Rekomendację C z dnia 3 marca 1997 r. dotyczącą zarządzania ryzykami związanymi z dużymi koncentracjami”.

Monitorowanie i kontrola zaangażowań banku stanowi integralną część nadzoru sprawowanego nad działalnością tej instytucji. Nadmierna koncentracja zaangażowań wobec pojedynczego klienta albo klientów powiązanych kapitałowo lub organizacyjnie może zwiększać ryzyko poniesienia straty i zagrożić stabilności i wypłacalności banku.

Wszelkie kwestie związane z koncentracją zaangażowań należy rozpatrywać w odniesieniu do ogólnej sytuacji banku, jego kondycji finansowej, jakości kadry kierowniczej, ogólnej jakości portfela aktywów banku. Bez znajomości skali niebezpieczeństw związanych z koncentracją zaangażowań nie jest możliwe prawidłowe zarządzanie aktywami i pasywami, a przede wszystkim tworzenie bezpiecznej struktury portfela kredytowego.

Nadrzędnym zadaniem kierownictwa banku powinna być troska o właściwą jakość aktywów, ich dywersyfikację, rentowność oraz zapewnienie adekwatnego kapitału. Należy pamiętać, że jakość aktywów i ich rentowność może być silnie związana z koncentracją.

Właściwe procedury kredytowe, zasady administrowania portfelem kredytów oraz tryb zatwierdzania nowych transakcji powinny zapewniać właściwy poziom kontroli wszystkich ryzyk związanych z dużymi zaangażowaniami, z nowymi kredytami i pożyczkami oraz wszelkimi zobowiązaniami pozabilansowymi.

Zapisy ustawy - Prawo bankowe mają na celu wyeliminowanie podstawowych ryzyk związanych z nadmierną koncentracją zaangażowań. **Dla celów niniejszej Rekomendacji pojęcie "koncentracja zaangażowań" banku wobec jednego podmiotu lub podmiotów powiązanych kapitałowo lub organizacyjnie ograniczono do "koncentracji wierzytelności" rozumianej jako suma wierzytelności banku oraz udzielonych przez bank zobowiązań pozabilansowych obciążonych ryzykiem tego podmiotu lub podmiotów.** W szczególności termin ten dotyczy także wierzytelności z tytułu dłużnych papierów wartościowych. Zagadnienie tak rozumianej koncentracji zaangażowań regulowane jest w art. 71 ustawy - Prawo bankowe oraz w uchwałach Komisji Nadzoru Bankowego stanowiących wykonanie delegacji ustawowych w tym zakresie. Regulacje te określają nadzorcze limity tak rozumianej koncentracji zaangażowań.

W kontekście zagadnień definicyjnych należy zauważyć, że koncentracja zaangażowań jest miarą zaangażowania banku wobec danego podmiotu (grupy podmiotów). Koncentracją zaangażowań banku należy także rozpatrywać w stosunku do: gałęzi, branż, sektorów gospodarki, obszarów geograficznych, poszczególnych krajów (z uwzględnieniem analiz ryzyka kraju), rodzajów zabezpieczeń przyjmowanych przez bank.

Niniejsze rekomendacje określają podstawowe zasady i wymagania w zakresie sformułowania polityki banku, określenia i zatwierdzenia stosownych limitów, ostrożnościowych wymagań w zakresie zarządzania ryzykiem koncentracji zaangażowań.

Zaangażowania uwzględnia się w rachunku koncentracji zaangażowań według wartości nominalnej, bez pomniejszania o utworzone rezerwy celowe, a także w odniesieniu do aktywów - bez stosowania żadnych wag ryzyka lub w odniesieniu do zobowiązań pozabilansowych - bez stosowania wag ryzyka kontrahenta.

Należy pamiętać, że w kontekście ryzyka koncentracji bank ma do czynienia także z:

- koncentracją kapitałową - wynikającą z utrzymywania przez bank pakietów akcji lub udziałów w innych podmiotach,
- koncentracją wiarytelności wewnętrznych - wynikającą z udzielania kredytów, pożyczek, gwarancji bankowych lub poręczeń członkom organów banku i osobom zajmującym kierownicze stanowiska w banku, oraz akcjonariuszom banku, członkom banków spółdzielczych.

Powyższe aspekty ryzyka koncentracji regulowane są przez odrębne przepisy ustawy - Prawo bankowe.

W analizie ryzyka koncentracji, należy dodatkowo uwzględnić fakt, że problem ten może występować również po stronie pasywnej bilansu banku (depozyty, lokaty zaciągnięte w innych bankach, środki na rachunkach bankowych). Aczkolwiek pozycjom tym nie towarzyszy ryzyko kredytowe, to jednak ich koncentracja może poważnie wpłynąć na płynność, możliwości finansowania aktywów oraz na stabilność całej instytucji w przypadku wcześniejszego, nieoczekiwanego wycofania środków z banku. Wzrost bazy depozytów odgrywa ważną rolę w rozwoju banku, jednakże nie może odbywać się kosztem bezpieczeństwa i stabilności.

Zarządzanie ryzykiem związanym z wszystkimi formami koncentracji zaangażowań należy do kompetencji banku i podlega ocenie nadzoru bankowego. W przypadku wszystkich zidentyfikowanych koncentracji zaangażowań kierownictwo banku musi być świadome obecnych i przyszłych tendencji rynkowych mogących mieć jakikolwiek negatywny wpływ na sytuację danego klienta banku.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami bank objęty nadzorem skonsolidowanym podlega limitom koncentracji zaangażowań zarówno w ujęciu indywidualnym jak i skonsolidowanym, obejmującym bank i podmioty od niego zależne, tak jakby stanowiły jeden bank w stosunku do podmiotów zewnętrznych spoza grupy. Zasady dotyczące sformułowania polityki banku, limitów, ostrożnościowego podejścia do zarządzania ryzykami oraz zalecenia dotyczące kontroli wewnętrznej obowiązujące bank posiadający podmioty zależne, w stosunku do podmiotów zewnętrznych są analogiczne do zasad, limitów i zaleceń obowiązujących pojedyncze banki.

Każdy bank oraz oddział banku powinien wykorzystywać zalecenia zawarte w poniższej Rekomendacji.

II.REKOMENDACJE

A. ZASADY POLITYKI BANKU

1. W każdym banku powinny być wprowadzone adekwatne wewnętrzne zasady polityki, stosowne procedury oraz limity dotyczące **koncentracji zaangażowań**, ze szczególnym uwzględnieniem **dużych zaangażowań**, rozumianych jako koncentracje zaangażowań przekraczające 10% funduszy własnych banku.
  2. Zasady te powinny odnosić się do zaangażowań wobec wszelkich grup kontrahentów banku, a co najmniej do:
    - a) indywidualnych klientów banku, w tym:
      - grupy blisko powiązanych klientów,
      - klientów działających w jednej branży (wytwarzających ten sam asortyment produktu, lub jego substytut),
      - klientów powiązanych wzajemnymi umowami, np. kooperacyjnymi (dostawca, odbiorca, kooperanci),
      - klientów pochodzących z tego samego rejonu geograficznego,
      - klientów niepowiązanych ze sobą, ale oferujących bankowi tę samą formę zabezpieczenia,
    - b) instytucji finansowych (wykaz instytucji według aktualnie obowiązującego wzorcowego planu kont dla banków),
    - c) instytucji niefinansowych.
- Jednocześnie rekomenduje się bankom opracowanie wewnętrznych norm i procedur dotyczących koncentracji zaangażowań w stosunku do:
- a) gałęzi, branż, sektorów gospodarki,
  - b) obszarów geograficznych, poszczególnych krajów (z uwzględnieniem analiz ryzyka kraju),
  - c) rodzajów zabezpieczeń przyjmowanych przez bank.
3. Zasady powinny być stosowane w odniesieniu do polityki kredytowej banku, polityki w zakresie inwestycji kapitałowych banku, polityki dotyczącej źródeł finansowania, polityki w zakresie obrotu instrumentami pochodnymi. Powinny uwzględniać również zasady polityki zarządzania ryzykiem płynności i ryzykiem rynkowym.
  4. Zasady te powinny być sporządzone w formie pisemnej i zatwierdzone przez kierownictwo banku, zaś ich zmiany wymagają akceptacji kierownictwa
  5. Zasady te powinny być znane pracownikom banku.

B. LIMITY

1. Bank powinien określić wewnętrzne limity koncentracji zaangażowań w stosunku do podmiotów / obszarów wymienionych w pkt 2 części A. Zasady polityki banku.

Rekomenduje się, aby wewnętrzne limity banku były bardziej szczegółowe i ostrożniejsze od limitów zewnętrznych nakładanych np. przepisami ustawy Prawo bankowe oraz innymi przepisami.

2. Zasady polityki dotyczące koncentracji zaangażowań winny wyraźnie zdefiniować poszczególne limity wewnętrzne oraz sytuacje, w których dopuszczalne będzie ewentualne ich przekroczenie, warunki autoryzacji tych przekroczeń oraz procedury ich monitorowania.
3. Wysokość wewnętrznych limitów, akceptowany przez bank poziom koncentracji zaangażowań, jak i jakość zarządzania tymi koncentracjami winny uwzględniać różnorodne czynniki, jak np.:
  - sytuację ekonomiczno-finansową kontrahenta ,
  - status prawny oraz wszelkie związane z nim ryzyka prawne (istotne mogą okazać się np. informacje o zmianach statusu prawnego i własnościowego, okresie prowadzonej działalności, powiązaniach organizacyjnych, osobowych),
  - charakter i naturę stosunku łączącego bank z kontrahentem (klient, udziałowiec itp.),
  - stopień zabezpieczenia danej wierzytelności, z uwzględnieniem zarówno zmieniającej się w czasie wartości, jakości, jak i prawdopodobieństwa wyegzekwowania tego zabezpieczenia,
  - wymagalność / zapadalność wierzytelności banku,
  - doświadczenia i praktykę banku w zakresie przeprowadzania danych transakcji,
  - doświadczenia i wnioski banku ze współpracy z danym kontrahentem, analizę poziomu konkurencji ze strony innych instytucji finansowych i niefinansowych, analizę wpływu ogólnokrajowej sytuacji gospodarczej (z uwzględnieniem specyficznej sytuacji i pozycji regionu, w którym kontrahent ma siedzibę) oraz polityki pieniężno-kredytowej na koncentracje zaangażowań.
4. W celu właściwego ustalenia poziomu limitów wewnętrznych rekomenduje się bankom zapewnienie sobie dostępu do odpowiednich, wiarygodnych informacji ekonomicznych i ogólnorynkowych dotyczących każdego obszaru koncentracji zaangażowań (np. wskaźniki makroekonomiczne, branżowe, informacje dotyczące trendów gospodarczych z uwzględnieniem projekcji wysokości stóp procentowych, kursów wymiany, analizy ryzyka politycznego, ratingi, itd.).
5. Bank powinien przykładać szczególną uwagę do koncentracji zaangażowań wyłączanych z limitów zaangażowań. W przypadku stwierdzonych wątpliwości co do spełnienia kryterium wyłączenia, zaleca się stosowanie zasady ostrożności.
6. Rekomenduje się bankom opracowanie wewnętrznych zasad stosowania wyłączeń, uwzględniających ostrzejsze kryteria w porównaniu z wymogami regulacyjnymi (poprzez uwzględnienie np. ryzyka kraju, regionu, produktu itp.).
7. W zakresie ustanawiania limitów dla banków oraz innych instytucji finansowych bank powinien brać pod uwagę przynajmniej następujące elementy:
  - wyniki szczegółowych, przeprowadzanych cyklicznie analiz dotyczących sytuacji ekonomiczno-finansowej danego banku lub instytucji,
  - ogólną ocenę szeregu elementów jakościowych (renoma danej instytucji, rating kredytowy, konkurencyjność, wiarygodność, rodzaj i struktura klientów, wysokość proponowanego

- oprocentowania, skład i struktura akcjonariuszy, jakość kierownictwa, porównanie kształtowania się wskaźników banku na tle jego grupy rówieśniczej),
- analizę wszelkich rodzajów ryzyka (ryzyka kredytowego, stopy procentowej, płynności, walutowego, operacyjnego, politycznego i innych).
8. Limity muszą być zatwierdzone przez kierownictwo banku oraz dostępne w formie pisemnej. Również stosowne opracowania analityczne wykorzystywane do określenia wysokości limitów powinny być dostępne dla inspektorów wykonujących czynności nadzoru bankowego.
9. Weryfikacja ustalonych w banku wewnętrznych limitów koncentracji zaangażowań powinna być uzależniona od zmian sytuacji w regionie, w sektorze gospodarki, zmian wartości zabezpieczenia wspólnego dla grupy kredytów itd.
10. Podczas prowadzenia inspekcji na miejscu przez inspektorów wykonujących czynności nadzoru bankowego bank musi być przygotowany do merytorycznego uzasadnienia ustalonej wysokości limitów i norm wewnętrznych (w tym również dotyczących międzybankowych transakcji depozytowo - lokacyjnych).

C. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM

1. Wszelkie zaangażowania wobec grupy blisko powiązanych klientów, zaangażowania posiadające zabezpieczenia o tej samej formie lub rodzaju, np. papier wartościowy lub papiery wartościowe o wspólnej charakterystyce, podobnym ryzyku, zaangażowania wobec klientów reprezentujących jedną branżę czy gałąź gospodarki o podobnej charakterystyce ryzyka, jak również inne zaangażowania banku - w tym zaangażowania z tytułu transakcji na rynku instrumentów pochodnych - powinny być włączane do jednorodnych grup klientów i rozpatrywane pod kątem koncentracji ryzyka i potencjalnych zagrożeń dla banku.

Kwalifikacja do grup jednorodnych powinna odbywać się z wykorzystaniem analizy i oceny relacji rynkowych oraz analizy wzajemnych powiązań. Jeżeli dany produkt, rodzaj usługi bankowej czy klient ma podobną charakterystykę ryzyka oznaczać to może, że w sytuacjach niekorzystnych, nieoczekiwanych zmian trendów rynkowych podobne ryzyko zagraża temu rodzajowi produktów, usług czy całej grupie klientów.

2. Wszystkie nadmierne koncentracje zaangażowań powinny być ewidencjonowane w specjalnych rejestrach.
3. Oczekuje się, że powstałe nadmierne koncentracje zaangażowań powinny być w rozsądnym okresie czasu ograniczane do bezpiecznego poziomu.

Bank powinien w niektórych przypadkach opracować plan ograniczania wysokich wartościowo koncentracji zaangażowań, uwzględniający określone, identyfikowane oraz przewidywane scenariusze rynkowe.

Nadmierne, czasem niepożądane koncentracje zaangażowań, w niektórych przypadkach nie będą mogły być natychmiast zmniejszane, jednakże przedmiotem kontroli podczas inspekcji nadzorczych będzie badanie polityki kierownictwa i wewnętrznych procedur w bankach w tym zakresie.

W ramach opracowanego programu redukcji koncentracji zaangażowań bank powinien wskazywać alternatywne (długo- i krótkoterminowe) rozwiązania, jak np. zwiększenie bazy kapitałowej, wykorzystywanie kredytów konsorcjalnych, uzyskiwanie gwarancji lub poręczeń Skarbu Państwa.

4. Rekomenduje się bankom przeprowadzanie okresowych przeglądów wszystkich koncentracji zaangażowań w celu oceny towarzyszącego im ryzyka oraz umożliwiających podejmowanie przez kierownictwo banku właściwych decyzji w zakresie zarządzania tymi koncentracjami (operacyjne zarządzanie ryzykiem koncentracji może być delegowane do odpowiednich komórek banku), w tym również okresowe weryfikacje limitów wewnętrznych.
5. Bank powinien posiadać wewnętrzne zasady, system oraz procedury mierzenia, monitorowania oraz analizy wszystkich ryzyk związanych z koncentracjami zaangażowań.
6. Dla celów wykazywania oraz raportowania wszystkich nadmiernych koncentracji zaangażowań nie dopuszcza się saldowania należności i zobowiązań wobec klienta lub grupy blisko powiązanych klientów chyba, że inne przepisy dopuszczają takie saldowanie.

Polityka banku w tym zakresie musi być dokładnie określona oraz konsekwentnie realizowana.

D. ZALECENIA KONTROLNE I NADZORCZE

1. W banku powinien istnieć system kontroli wewnętrznej, umożliwiający cykliczny przegląd wszystkich koncentracji zaangażowań.

Rekomenduje się wyodrębnienie w raporcie pokontrolnym sporządzanym przez służby kontroli wewnętrznej specjalnej sekcji z omówieniem ryzyka koncentracji zaangażowań istniejących w banku zarówno po stronie aktywów, pasywów jak i zobowiązań pozabilansowych.

2. Wszystkie nowe oraz istniejące nadmierne koncentracje zaangażowań powinny być przynajmniej jeden raz w miesiącu raportowane kierownictwu instytucji.
3. Wszelkie nadmierne koncentracje zaangażowań będą podlegały szczegółowej kontroli ze strony inspektorów wykonujących czynności nadzoru bankowego.

E. KONCENTRACJA ZAANGAŻOWAŃ W ZAKRESIE INSTRUMENTÓW POCHODNYCH

Rekomenduje się bankom zaangażowanym w przeprowadzanie transakcji pochodnych opracowanie szczegółowych, wewnętrznych zasad traktowania koncentracji zaangażowań związanych z tymi transakcjami i ustalenie stosownych limitów ostrożnościowych dla wszystkich typów transakcji. Limity powinny uwzględniać możliwe narażenie banku z tytułu ryzyka rynkowego, kredytowego, kursowego, płynności, stopy procentowej, prawnego. Powinny być ustalone dla wszystkich potencjalnych kontrahentów i pośredników transakcji, w tym np.: instytucji finansowych, niefinansowych, izb rozliczeniowych, giełd. Do powyższych zasad należy stosować wszystkie elementy omówione we wcześniejszych punktach.

SPIS TREŚCI

<u>I. WSTĘP</u>	1
<u>II. REKOMENDACJE</u>	3
A. ZASADY POLITYKI BANKU.....	3
B. LIMITY.....	3
C. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM.....	5
D. ZALECENIA KONTROLNE I NADZORCZE.....	6
E. KONCENTRACJA ZAANGAŻOWAŃ W ZAKRESIE INSTRUMENTÓW POCHODNYCH	6

Opracowano:
w Wydziale Regulacji Ostrożnościowych
Biura Polityki Nadzorczej GINB

Aprobował:

Wojciech Kwaśniak
Generalny Inspektor Nadzoru Bankowego